

Миронюк І.С., Слабкий Г.О., Білак-Лук'янчук В.Й.

Задачі територіальних громад по забезпеченню здоров'я населення

Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна

Myronyuk I.S., Slabkiy H.O., Bilak-Lukianchuk V.Y.

Tasks of territorial communities to ensure the health of the population

State University "Uzhhorod National University",
Uzhhorod, Ukraine

ivan.myronyuk@uzhnu.edu.ua

Вступ

В Україні проведено адміністративно-територіальну реформу. Первинною адміністративно-територіальною одиницею визнано територіальні громади [1, 2]. На законодавчому рівні визначено функції територіальних громад із забезпечення здоров'я населення [3]. Так, визначено, що територіальні громади є базовим рівнем змінення та збереження здоров'я [4]. Розроблено та запропоновано для запровадження паспорт здоров'я територіальної громади [5] та систему рейтингової оцінки територіальних громад з питань збереження та зміцнення здоров'я населення [6].

Дане і спонукало нас до розробки та проведення експертної оцінки можливих задач територіальних громад зі збереження та зміцнення здоров'я населення.

Мета – дослідити можливі задачі територіальних громад з забезпечення високого рівня здоров'я населення.

Матеріали та методи

Матеріали: законодавча база України з охорони здоров'я та місцевого самоврядування, результати експертної оцінки 42 незалежних експертів (15 керівників місцевого самоврядування, 10 організаторів охорони здоров'я, 7 лікарів загальної практики – сімейної медицини, 5 працівників системи громадського здоров'я, 5 жителів територіальних громад. У експертів відсутні професійні або особисті зв'язки з авторами дослідження. **Методи:** бібліосемантичний, експертних оцінок, медико-статистичний, структурно-логічного аналізу. В ході дослідження збережено конфіденційність інформації про респондентів.

Результати дослідження та їх обговорення

На першому етапі дослідження було вивчено результати експертної оцінки можливих задач територіальних громад організаційного характеру

з забезпечення збереження та зміцнення здоров'я населення. Отримані в ході дослідження результати наведено в табл. 1.

Аналіз наведених у табл. 1 даних вказує на те, що більшість опитаних експертів вважає можливими задачами організаційного характеру територіальних громад з забезпечення збереження та зміцнення здоров'я населення такі, як: розробка та прийняття цільової стратегічної комплексної програми збереження та зміцнення здоров'я населення громади і розробка та затвердження щорічних заходів з виконання цільової стратегічної комплексної програми збереження та зміцнення здоров'я населення громади (по 95,2% опитаних); введення на рівні територіальної громади посади фахівця з громадського здоров'я (92,9%). При цьому 85,7% експертів підтримало запровадження паспорта здоров'я громади. Найменше опитаних підтримало запровадження на сучасному етапі регіональної системи рейтингової оцінки діяльності територіальних громад зі збереження та зміцнення здоров'я населення (71,4%).

Далі статистично опрацьовувалися та аналізувалися дані щодо результатів експертної оцінки можливих задач територіальних громад із забезпечення населення медичною допомогою. Отримані результати наведено в табл. 2.

Аналіз наведених у табл. 2 даних вказує на те, що експерти в цілому позитивно оцінили можливі задачі територіальних громад із забезпечення населення медичною допомогою. Це стосується первинної медичної, в тому числі стоматологічної та психологічної, допомоги. Важливим є те, що експерти підтримують запровадження програм-стимулів для залучення (утримання) кваліфікованих медичних працівників (78,6%), запровадження програм стимулювання медичних працівників до розширення видів медичної допомоги та впровадження передових ефективних медичних технологій (88,1%), сприяння безперервному професійному розвитку медичних працівників, які працюють у закладах охорони здоров'я громади (71,4%). Також експерти підтримали діяльність із промоції серед

Таблиця 1

Результати експертної оцінки задач територіальних громад організаційного характеру з забезпечення здоров'я населення

Можливі задачі	Абс.	%
Розробка та прийняття цільової стратегічної комплексної програми збереження та зміцнення здоров'я населення громади	40	95,2
Розробка та затвердження щорічних заходів з виконання цільової стратегічної комплексної програми збереження та зміцнення здоров'я населення громади	40	95,2
Заслуховування підсумків виконання цільової програми та її заходів на громадських слуханнях	37	88,1
Введення посади фахівця з громадського здоров'я	39	92,9
Введення посади фахівця з довкілля та здоров'я	31	73,8
Запровадження паспорта здоров'я громади	36	85,7
Запровадження регіональної системи рейтингової оцінки діяльності територіальних громад зі збереження та зміцнення здоров'я населення	30	71,4

Таблиця 2

Результати експертної оцінки задач територіальних громад із забезпечення населення медичною допомогою

Можливі задачі	Абс.	%
Створення територіального центру здоров'я (для сільської території та території гірської географічної зони)	28	66,7
Створення кабінетів (сайтів) психологічної допомоги	31	73,8
Оснащення (дооснащення) сімейних амбулаторій (ФАПів) необхідними засобами медичного призначення	40	95,2
Забезпечення надання населенню стоматологічної допомоги	35	83,3
Запровадження програм стимулів для залучення (утримання) кваліфікованих медичних працівників	33	78,6
Запровадження програм стимулювання медичних працівників до розширення видів медичної допомоги та впровадження передових ефективних медичних технологій	37	88,1
Забезпечення діяльності аптек (пунктів реалізації лікарських засобів) (для сільської території та території гірської географічної зони)	38	90,5
Забезпечення транспортування хворих в ургентних станах до закладів охорони здоров'я спеціалізованої медичної допомоги за непрохідності (умовній прохідності доріг (гірська географічна зона)	25	59,5
Сприяння безперервному професійному розвитку медичних працівників, які працюють у закладах охорони здоров'я громади	30	71,4
Забезпечення функціонування школи здоров'я громади	37	88,1
Забезпечення функціонування сайту здоров'я громади	37	88,1

населення громад здоров'я шляхом організації шкіл здоров'я та сайту здоров'я громади (88,1%).

Для населення гірської географічної зони проживання актуальними питаннями є забезпечення можливості придбання лікарських засобів (рішення проблеми як задачу громади підтримало 90,5% опитаних) та транспортування хворих в ургентних станах до закладів охорони здоров'я спеціалізованої медичної допомоги, особливо у осінньо-весняний період, коли дороги є непрохідними або умовно прохідними (рішення даної проблеми на рівні територіальних громад з огляду на складність підтримало 59,5% експертів).

Наступним кроком було статистичне опрацювання й аналіз отриманих даних щодо результатів експертної оцінки можливих задач територіальних громад зі створення умов для збереження та зміцнення здоров'я. Отримані результати наведено в табл. 3.

Аналіз наведених у табл. 3 результатів дослідження вказує на те, що задачі територіальних громад

зі створення умов для збереження та зміцнення здоров'я є комплексними і включають заходи різнопланового характеру – від заходів, які пов'язані з умовами безпечного пересування, до заходів із забезпечення гармонійного розвитку та умов відпочинку. Значне місце в даному розділі приділяється створенню необхідних умов дітям.

Наступний крок дослідження було присвячено такому важливому розділу, як визначення задач територіальних громад із забезпечення здорового довкілля. Отримані результати підлягали статистичному опрацюванню та аналізу. Статистичні дані щодо результатів експертної оцінки можливих задач територіальних громад із забезпечення здорового довкілля наведено в табл. 4.

Аналіз наведених у табл. 4 результатів дослідження вказує на те, що задачі територіальних громад із забезпечення здорового довкілля є комплексними, а їх рішення потребує значної організаційної діяльності та ресурсів.

Таблиця 3

Результати експертної оцінки задач територіальних громад зі створення умов для збереження та зміцнення здоров'я

Можливі задачі	Абс.	%
Створення й організація роботи на території громади доступного для населення спортивного комплексу	32	76,2
Створення й організація роботи на території громади доступного для населення стадіону	39	92,9
Створення й організація роботи на території громади плавального басейну	31	73,8
Створення й організація роботи на території громади оздоровчого комплексу	31	73,8
Забезпечення загальноосвітніх шкіл на території громади здоров'язберігаючими умовами навчання та перебування дітей	42	100,0
Створення й організація роботи спортивних секцій для дітей	38	90,5
Створення й організація роботи секцій художньої самодіяльності	22	52,4
Забезпечення діяльності доступної для населення бібліотеки	19	45,2
Створення й організація роботи зон відпочинку, парків	32	76,2
Створення й організація роботи дитячих майданчиків	38	90,5
Візуально доступні назви вулиць на нумерація будинків	39	92,9
Організація роботи громадського транспорту	35	83,3
Створення на вулицях безпечних тротуарів	39	92,9
Створення на вулицях безпечних переходів на дорогах	39	92,9
Освітлення вулиць уночі	32	76,2

Таблиця 4

Результати експертної оцінки задач територіальних громад із забезпечення здорового довкілля

Можливі задачі	Абс.	%
Контроль за роботою підприємств, діяльність яких забруднює довкілля	27	64,3
Контроль за санітарним станом централізованої системи водовідведення та якістю води і забезпечення її безпечного функціонування	36	85,7
Контроль за санітарним станом індивідуальних колодязів та якістю води	32	76,2
Забезпечення населених пунктів туалетами загального користування	37	88,1
Контроль за санітарним станом надвірних туалетів загального користування і забезпечення їх безпечного функціонування	37	88,1
Контроль за санітарним станом централізованої системи каналізації та забезпечення її безпечного функціонування	36	85,7
Формування зон зелених насаджень та забезпечення догляду за ними	41	97,6
Здійснення заходів проти забруднення природних водоймищ	40	95,2
Створення системи механічної очистки вигрібних ям індивідуальних домогосподарств	28	66,7
Створення спеціального місця утилізації біоматеріалу вигрібних ям та забезпечення його безпечного функціонування	28	66,7
Збір та вивезення побутових відходів	28	66,7
Організація функціонування та контроль за санітарним станом санкціонованих сміттєзвалищ	28	66,7
Діяльність із недопущення створення на території громади несанкціонованих сміттєзвалищ	28	66,7
Контроль за санітарним станом атмосферного повітря	23	54,8
Створення кладовищ та забезпечення догляду за ними і їх належного санітарного стану	37	88,1
Створення централізованих місць захоронення домашніх тварин та забезпечення їх безпечного функціонування	34	80,9
Контроль за санітарним станом ґрунту	25	59,5
Контроль за санітарним станом природних водойм та забезпечення їх безпечного функціонування	32	76,2
Організація пляжів (купалень) на території громади та забезпечення їх безпечного функціонування	35	83,3
Затвердження та запровадження заходів громади з боротьби із карантинними рослинами	39	92,9
Контроль за наявністю карантинних рослин	39	92,9

До задач, які потребують у своєму рішенні ресурсів, належать такі: забезпечення населених пунктів туалетами загального користування (88,1%), формування зон зелених насаджень та забезпечення догляду за ними (97,6%), здійснення заходів проти забруднення природних водоймищ (95,2%), створення системи

механічної очистки вигрібних ям індивідуальних домогосподарств (66,7%), створення спеціального місця утилізації біоматеріалу вигрібних ям та забезпечення його безпечного функціонування (66,7%), збір та вивезення побутових відходів (66,7%), організація функціонування та контроль за санітарним станом

санкціонованих сміттєзвалищ (66,7%), створення кладовищ та забезпечення догляду за ними і їх належного санітарного стану (88,1%), створення централізованих місць захоронення домашніх тварин та забезпечення їх безпечного функціонування (80,9%), організація пляжів (купалень) на території громади та забезпечення їх безпечного функціонування (83,3%).

Для рішення значної частки вказаних задач, зокрема контрольного характеру, територіальні громади мають співпрацювати із регіональними (територіальними) центрами контролю та профілактики хвороб.

У забезпеченні збереження та зміцнення здоров'я населення важливе значення має рішення на рівні територіальних громад задач соціально-економічного характеру. Отримані в ході дослідження результати в цьому напрямку наведено в табл. 5.

Аналіз наведених у табл. 5 результатів дослідження вказує на те, що територіальні громади мають прийняти стратегічні програми свого соціально-економічного розвитку. Особливе значення це має на даному етапі з огляду на значну кількість вимушених переселенців, яких можна мотивувати до постійного проживання в громаді в майбутньому. Це дозволить залучити додатково не просто робочу силу, а і необхідних кваліфікованих спеціалістів.

Задачі даного розділу є комплексними. Вони включають забезпечення умов для створення робочих

місць, залучення кваліфікованих працівників, які необхідні для виконання програм соціально-економічного розвитку, із застосуванням місцевих соціально-економічних стимулів та забезпечення населення певними соціальними послугами.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із вивченням діяльності територіальних громад зі збереження та зміцнення здоров'я населення.

Висновки

Задачі територіальних громад із забезпечення збереження та зміцнення здоров'я населення є стратегічними. Вони розділені на п'ять таких груп: задачі організаційного характеру; задачі з забезпечення населення медичною допомогою; задачі зі створення умов для збереження та зміцнення здоров'я; задачі з забезпечення здорового довкілля; задачі соціально-економічного характеру. Кожна група задач є комплексною і включає заходи різнопланового характеру. Рішення визначених задач потребує значної організаційної діяльності та ресурсів. Конкретні можливі задачі територіальних громад із збереження та зміцнення здоров'я населення отримали різний, але високий рівень підтримки незалежними експертами. Прогностично їх впровадження забезпечить більш високий рівень здоров'я населення.

Таблиця 5

Результати експертної оцінки задач територіальних громад соціально-економічного характеру із забезпечення високого рівня здоров'я населення

Можливі задачі	Абс.	%
Прийняття стратегічних програм соціально-економічного розвитку громади	40	95,2
Забезпечення використання державно-приватного партнерства в економічному розвитку програми	40	95,2
Залучення кваліфікованих працівників, які необхідні для виконання програм соціально-економічного розвитку, із застосуванням місцевих соціально-економічних стимулів	37	88,1
Створення нових робочих місць	35	83,3
Створення умов для корисної зайнятості дітей, підлітків і молоді	33	78,6
Залучення іноземних грантів для розвитку громади	38	90,5
Залучення інвестицій приватного сектору для розвитку громади	38	90,5
Сприяння розвитку приватного сектору економічного та соціального розвитку в громаді	40	95,2
Забезпечення прохідності автомобільних доріг на території громади та до районного центру протягом року (гірська географічна зона)	31	73,8
Забезпечення адміністративних будівель та будівель загального користування (аптеки, магазини тощо) пандусами	36	85,7
Організація соціальної (паліативної) допомоги особам з особливими потребами, які проживають самотньо, та самотніми особам старших вікових груп	34	80,9

Література

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад, Закон України № 157-VIII [Інтернет], 5 лют. 2015 (Україна). Доступно на: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>
2. Децентралізація в Україні [Інтернет]. створення спроможних громад – Децентралізація. Доступно на: <https://decentralization.ua/news/tag/stvorennia-spromozhnykh-hromad?page=56>
3. Про систему громадського здоров'я, Закон України № 2573-IX [Інтернет], 6 верес. 2022 (Україна). Доступно на: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>

4. Миронюк ІС, Слабкий ГО, Шафранський ВВ, Брич ВВ, Білак-Лук'янчук ВЙ. Територіальні громади як базовий рівень забезпечення зміцнення та збереження здоров'я населення. Україна. Здоров'я нації. 2021; 4(66): 57–6
5. Слабкий ГО, Миронюк ІС, Медведовська НВ, Білак-Лук'янчук ВЙ. Паспорт здоров'я територіальної громади. Київ-Ужгород: УжНУ; 2024. 20 с.
6. Слабкий ГО, Миронюк ІС., Медведовська НВ, Білак-Лук'янчук ВЙ. Рейтингова оцінка діяльності територіальних громад зі збереження та зміцнення здоров'я населення. Київ-Ужгород: УжНУ; 2024. 13 с.

References

1. Pro dobrovilne obiednannya terytorialnykh hromad: Zakon Ukrainy vid 5 liutoho 2015 roku No 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>. (data zvernennia: 21.10. 2024).
2. Perspektyvni plany formuvannia terytorii hromad – krok do novoi systemy orhanizatsii vlady na mistsiakh. Detsentralizatsiia. Elektronnyi resurs. URL: decentralization.gov.ua. (data zvernennia: 21. 10. 2024)
3. Pro systemu hromadskoho zdorovia: Zakon Ukrainy vid 6 veresnia 2022 roku No 2573-IX. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text> (data zvernennia: 21. 10. 2024)
4. Myroniuk IS, Slabkyi HO, Shafranskiy VV, Brych VV, Bilak-Lukianchuk VI. Terytorialni hromady yak bazovyi riven zabezpechennia zmitsnennia ta zberezhennia zdorovia naselennia. [Territorial communities as a basic level of ensuring the strengthening and preservation of population health]. Ukraina. Zdorovia natsii. 2021;4 (66): 57–62 (Ukraine)
5. Slabkyi HO, Myroniuk IS, Medvedovska NV, Bilak-Lukianchuk VI. Pasport zdorovia terytorialnoi hromady [Territorial Community Health Passport]. Kyiv-Uzhhorod. 2024. 20 s. (Ukraine)
6. Slabkyi HO, Myroniuk IS, Medvedovska NV, Bilak-Lukianchuk VI. Reitynhova otsinka diialnosti terytorialnykh hromad zi zberezhennia ta zmitsnennia zdorovia naselennia [Rating assessment of the activities of territorial communities to preserve and strengthen the health of the population]. Kyiv-Uzhhorod. 2024. 13 s. (Ukraine)

Мета – дослідити можливі задачі територіальних громад із забезпечення високого рівня здоров'я населення.

Матеріали та методи. *Матеріали:* законодавча база України з охорони здоров'я та місцевого самоврядування, результати експертної оцінки 42 незалежних експертів. У експертів відсутні професійні або особисті зв'язки з авторами дослідження. *Методи:* бібліосемантичний, експертних оцінок, медико-статистичний, структурно-логічного аналізу. У ході дослідження збережено конфіденційність інформації про респондентів.

Результати. Задачі територіальних громад із забезпечення збереження та зміцнення здоров'я населення є стратегічними. Вони розділені на п'ять таких груп: задачі організаційного характеру; задачі із забезпечення населення медичною допомогою; задачі зі створення умов для збереження та зміцнення здоров'я; задачі з забезпечення здорового довкілля; задачі соціально-економічного характеру. Кожна група задач є комплексною і включає заходи різнопланового характеру. Рішення визначених задач потребує значної організаційної діяльності та ресурсів. Конкретні можливі задачі територіальних громад із збереження та зміцнення здоров'я населення отримали різний, але високий рівень підтримки незалежними експертами.

Висновки. Впровадження визначених для територіальних громад задач забезпечить більш високий рівень здоров'я населення.

Ключові слова: територіальні громади, населення, здоров'я, збереження та зміцнення, забезпечення, задачі.

Objective: to study the possible tasks of territorial communities to ensure a high level of public health.

Materials and methods. *Materials:* legislative framework of Ukraine on health care and local self-government, results of expert evaluation of 42 independent experts. The experts have no professional or personal ties to the authors of the study. *Methods:* bibliosemantic, of expert assessment, medico-statistical, of structural-and-logical analysis. In the course of the study the confidentiality of information about respondents was preserved.

Results. The tasks of territorial communities to ensure the preservation and strengthening of public health are strategic and are divided into five groups: organizational tasks; tasks to provide the population with medical care; tasks to create conditions for the preservation and promotion of health; tasks to ensure a healthy environment; tasks of a socio-economic nature. Each group of tasks is comprehensive and includes activities of a diverse nature. Solving certain tasks requires significant organizational activities and resources. Specific possible tasks of territorial communities to preserve and strengthen the health of the population received different but high levels of support from independent experts.

Conclusions. The implementation of the tasks set for territorial communities will ensure a higher level of public health.

Key words: territorial communities, population, health, preservation and strengthening, provision, tasks.

Конфлікт інтересів: відсутній.

Conflict of interest: absent.

Відомості про авторів

Миронюк Іван Святославович – доктор медичних наук, професор, проректор із наукової роботи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; пл. Народна, 3, м. Ужгород, Україна, 88000.
ivan.myronyuk@uzhnu.edu.ua, ORCID ID 0000-0003-4203-4447

Слабкий Геннадій Олексійович – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри громадського здоров'я ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; пл. Народна, 3, м. Ужгород, Україна, 88000.
g.slabkiy@ukr.net, ORCID ID 0000-0003-2308-7869

Білак-Лук'янчук Вікторія Йосипівна – кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри наук про здоров'я ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; пл. Народна, 3, м. Ужгород, Україна, 88000.
bilak.vika@gmail.com, ORCID ID 0000-0003-3020-316

Стаття надійшла до редакції 04.11.2024

Дата першого рішення 11.11.2024

Стаття подана до друку 16.12.2024